

СУЧАСНИЙ СВІТ КРИЗЬ ПРИЗМУ ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ

Проблема цінностей – проблема, яка стає на шляху кожної людини та суспільства в цілому у всі часи. Цінність – це поняття, яке вказує на людську, соціальну і культурну значимість певних явищ і предметів діяльності. Цінність є особливим типом світоглядної орієнтації людини, уявленнями, які склалися в тій чи іншій культурі про ідеал, моральність, добро, красу. Будь-які події та явища в природі, суспільстві, житті індивіда сприймаються ним не лише за допомогою науково обґрунтованих теорій, а й пропускаються через призму власного ставлення до них. Проблема цінностей розроблялася у різних галузях наук: філософії, педагогіці, психології, соціології, культурології, етнології, етиці й естетиці та ін. [4; 1]

Актуальність теми. Загальнолюдські цінності набувають важливої ваги у наш час. Вони є регуляторами поведінки всього людства, виступаючи найважливішими критеріями, стимулами і знаряддями пошуку шляхів взаєморозуміння, злагоди і збереження життя людей планети. Також, вони формують культуру людини, а вже потім культуру країни і суспільства в цілому. І, тим не менш, в такого роду цінностях немає конкретики – це не якийсь звіт правил, якому потрібно беззаперечно слідувати. Загальнолюдські цінності не пов'язані з певним проміжком часу в розвитку тієї чи іншої культури, конкретної етичної традиції. Це те, що відрізняє цивілізованої людини від варвара.

Тому перед сьогоdnішнім світом та суспільством постають особливо важливі питання: які цінності є основними у житті людини; як правильно розтавити пріоритети у сформованих на даний час умовах; чому суспільство почало зневажати людські цінності, які їм дано.

Мета роботи. Проаналізувати вплив загальнолюдських цінностей на сучасний світ, розглянути їх класифікацію, визначити ціннісні орієнтації особистості.

Об'єкт - загальнолюдські цінності й ціннісні орієнтації сучасного світу.

Предмет – специфіка загальнолюдських цінностей та ціннісних орієнтацій у сучасному світі.

інності - це відносно стійке, соціально обумовлене вибіркове ставлення людини до сукупності матеріальних і духовних суспільних благ. «Цінності, - писав В.П. Тугарінов, - це те, що потрібно людям для задоволення потреб та інтересів, а також ідеї та їх спонування як норми, цілі та ідеалу». [6;85] По суті, все різноманіття предметів людської діяльності, суспільних відносин і включених до їхнього кола природних явищ може виступати в якості цінностей як об'єктів ціннісних відносин, може оцінюватися в дихотомії добра і зла, істини та омани, краси і неподобства, допустимого або забороненого, справедливого і несправедливого.

Цінності виступають також як форми суспільної свідомості (справедливість і несправедливість), які не лише відтворюють явища, але й дають їм оцінку, схвалюють чи засуджують, вимагають їх здійснення чи усунення і в силу цього є нормативними за своїм характером.

Проблема цінностей має давню історію, але й до сьогодні є надзвичайно актуальною. Термін «аксіологія» (наука про цінності) увів у науковий обіг на початку ХХ століття французький учений П. Лані. Першими з античних філософів питання цінностей, їхній розвиток й значущість розглядали представники «практичної філософії» Сократ, Платон.

Так, Платон стверджував, що всі ідеї мають відношення до морального інтересу, до питання «Куди і навіщо?», що тільки ідея блага (цінності) надає речам істинності. Будь-яке пізнання природи розглядалось як засіб пізнання остаточного сенсу й цінності світу. Вчений убачав ідею блага (цінності) як завершення світу ідей – Істини, Краси, Справедливості, як конструктивний принцип буття, що організує всі його форми й рівні. [3; 256]

Проблема цінностей розроблялася у різних галузях наук: філософії, педагогіці, психології, соціології, культурології, етнології, етиці й естетиці та ін. Так, у філософії структуру цінностей вивчали В. Баришков, А. Здравомислов, М. Каган, О. Титаренко, В. Ядов, їхню ієрархічність розробляли С. Бубнова, І. Дубов, М. Лапін; механізм формування розкрили Л. Архангельський, В. Водзинська, В. Панпурін. В. Тугарінов, О. Дробницький, Л. Столович, А. Гусейнов.

Значну увагу проблемі цінностей і кризовості сучасного суспільства приділяють також і соціологи: В. Бех, Л. Бляхман, А. Вардомацький, Є. Головаха, А. Здравомислов, О. Шкартан, А. Ручка.

Питаннями розробки методології вивчення цінностей особистості опікуються такі психологи, як: В. Знаков, О. Капцов, В. Карандашев, Т. Корнілова, О. Старовойтенко.

Найбільш аргументованим, поширеним і прийнятним є твердження, згідно з яким цінності є предметом потреб та інтересів людини. Цими предметами виступають речі, явища чи ідеї, думки. Залежно від цього виділяють дві групи цінностей:

– матеріальні – це знаряддя і засоби праці, предмети і речі безпосереднього споживання;

– духовні – це ідеї, теорії, думки: політичні, правові, моральні, естетичні, філософські, релігійні, екологічні тощо.

Залежно від ціннісного ставлення людини до світу цінності визначаються як «предметні» та «суб'єктні».

«Предметними» цінностями виступає все розмаїття предметів людської діяльності, суспільних відносин та включених до їх кола природних явищ як об'єктів ціннісного відношення. Вони оцінюються в плані добра і зла, істини чи хибності, краси чи потворності, допустимого чи забороненого, справедливого чи Несправедливого тощо.

«Суб'єктні» цінності – способи та критерії, на основі яких проводяться самі процедури оцінки відповідних явищ, закріплюються в суспільній свідомості і культурі, виступаючи орієнтирами діяльності людини. Це – настанови й оцінки, вимоги й заборони, цілі та проекти, які відображаються у формі нормативних настанов.

Велику увагу проблемі цінностей приділяють і соціологи, які розглядають соціальні цінності як носіїв основних рис життєдіяльності конкретного соціуму. Неоднорідність соціальної структури суспільства призводить до існування в ньому різних цінностей, іноді й протилежних, суперечливих. [1; 56-57]

Проблема загальнолюдських цінностей постає як одна із центральних і в соціологічних дослідженнях. Н. Загорська розглядає ієрархію цінностей як сукупність загальнолюдських моральних норм і цінностей, що забезпечують нормальне людське співіснування.

Це, по-перше, моральні норми і глобальні цінності, які мають загальнометодичний характер (життя, мир, щастя, свобода, краса, справедливість, відповідальність і т. д.), і, по-друге, власне моральні норми (любов, доброзичливість, толерантність, повага і т. п.). Повнота реалізації названих цінностей за посередництвом різноманітних їх вираження в людському співіснуванні зумовлює, на думку Н. С. Загорської, рівень цього співіснування на «ґрунті загальнолюдських норм совісті і розуму». [2; 87]

Таким чином, на основі аналізу існуючих у сучасній філософії точок зору на трактування суті загальнолюдських цінностей можна розглядати їх як світоглядні ідеали, моральні норми, що відображають та інтегрують духовний досвід людства, сприяють вирішенню головних проблем сучасності, відкривають можливість діалогу між народами.

Загальнолюдські цінності, на думку Ю. Шрейдера, мають духовні джерела, тому їхній зміст усвідомлюється інтуїтивно, і його не завжди можна виразити раціонально. Багато в чому вони співвідносні з моральним законом, який «притаманний лише людській природі і який не розповсюджується на тварин, рослини чи неорганічні тіла – такий закон людина може порушити за власним вибором».

Цей закон не дає однозначних правил, як слід чинити в певній конкретній ситуації, але передбачає наявність у людини здатності здійснювати особисті вчинки, побудовані на свободі вибору. Аналіз філософської та соціологічної літератури дозволяє виділити такі типи загальнолюдських цінностей:

- цінності вітальні, пов'язані з ідеалами здорового способу
- життя, фізичного і духовного здоров'я, ідеального способу життя;
- цінності соціальні, пов'язані із соціальним добробутом,
- посадою, роботою;
- цінності політичні, пов'язані з ідеалами свободи,
- правопорядку й соціальної безпеки, гарантій громадянської рівності;
- цінності моральні, пов'язані з ідеалами справедливості,
- честі, добра;
- релігійні й ідеологічні цінності, пов'язані з ідеалом сенсу
- життя, призначенням людини, пошуком цілей для майбутнього;
- художньо-естетичні цінності, пов'язані з ідеалами
- прекрасного, гармонії, піднесенням сенсом та ідеалами чистої краси;

- родинні цінності, пов'язані з її деалами, благополуччя й
- гармонія інтересів, взаєморозуміння й повага до ідеалів різних
- поколінь, гармонія родинних традицій і поновлення їх;
- цінності трудові, пов'язані з ідеалами майстерності,
- талановитості, справедливого задоволення результатами праці та ін.

Цінності більш гнучко зумовлюють норми поведінки, вони можуть мати санкцію, яку дав той чи інший соціальний інститут, автор або традиція. [7;7-8] В.П. Тугарінов писав, що в літературі, присвяченій класифікації цінностей, існує їх розподіл на цінності життя та культури. Різниця між життям і культурою очевидно. Життя людині дано природою, культура ж створюється людьми.[5;87]

На переломному етапі розвитку суспільства, коли життя надзвичайно складне і динамічне, важливо зафіксувати і зрозуміти цінності, якими керуються молоді люди і які багато визначають буденну свідомість і повсякденні уявлення про сьогоднішнє і майбутнє.

Звідси виникає питання: яким чином молоде суспільство пріоритети та чому нехтує тим, що дала природа?

Все просто. Телебачення, радіо та інтернет рясніє рекламою, гаслами і закликами до кращого життя. І вони дають їй чітке уявлення: гроші, нерухомість, алкоголь, розпуста, влада, соціальний статус, предмети розкоші, володіння речами які не доступні іншим. Люди стали настільки одержимі цим, що перестали помічати все навколо. У гонитві за бажаним, стало буденним йти по головах. Засоби досягнення не мають значення, головне результат. Люди стали байдужими і товстошкірими. З'явилася, якась нездорова гидливість до немічних та бідних людей. Стало нормою і навіть необхідністю проходити повз який протягує руку людини.

Особисте щастя стоїть на першому місці. Насамперед потрібно виконати всі свої примхи і забаганки. Необхідно робити все, що приносить задоволення, і тут не може бути й мови про корисність або безпеки для здоров'я. Всі знають про шкоду алкоголю, але всі п'ють, всі знають про шкоду сигарет, але курять. Хтось просиджує свій дорогоцінний час біля екрану телевізора, хтось мріє купити собі будинок, хтось сидить на сторіночці вконтакте, просто коментуючи або ведучи безглузду дискусію. Є ті, хто пропадає в клубах, є ті, хто з ранку до вечора сидить під парканом, клацаючи насіннячка. Природа наділила нас тим, чого деякі люди не мають взагалі. Здоров'ям. У нас є очі, а хтось сліпий, ми чуємо, а хтось глухий, ми говоримо, а хтось німий, ми можемо ходити, а хтось все життя проведе в інвалідному кріслі.

Відповідь у всіх одна. «Поки маємо, не цінуємо, а втрачимо плачем».

Чому життя рухається під цим гаслом? Чому люди тільки тоді цінують небудь, коли втрачають? І неважливо що, будь то здоров'я, соціальний статус або кохана людина. Усвідомлення, яким багатством володів людина приходить тільки після втрати. І тоді людина переносить важкі муки (і душевні, і тілесні) до кінця життя. Знаючи все це, Ми просто не маємо права вести марнотратний спосіб життя. Ми повинні цінувати кожен мить, даний нам на цій землі.

Але всі начебто б забули про це. Проте все змінити дуже просто, і людині це під силу. Зміни себе і світ змінитися навколо тебе. Потрібно згадати про моральні та духовні цінності, які є першоосновою успіху та щасливого життя. Коли суспільство зрозуміє це, світ стане кращим, люди почнуть усвідомлювати, що головне не матеріальне збагачення, а те чим наділена людина природою. Як би це не було важливо, Бог не дав би нам цього.

Отже, підбиваючи підсумки, можна сказати, що проблема цінностей належить до числа фундаментальних. Сімейне життя, робота, пізнання, творчість, взаємини з іншими людьми, суспільне життя – у всіх перерахованих і в інших сферах життя людина діє, виходячи зі своїх цінностей, і самі ці сфери стають для неї цінностями. Загальнолюдські цінності займають найважливіше місце у житті людини. Без них не може існувати ні людина, ні суспільство, ні світ в цілому.

Література

1. Блюмкін В. А. Світ моральних цінностей. М.: Знание, 2001. – 285 с.
2. Загорская Н. С. Культура межнационального общения: этико-социологический анализ. : этико-социологический анализ. : Дис. ... канд. социол. наук : 2 - Минск, 1990. – 193 с.
3. Платон. Сочинения. – В 3-х тт. – М.: Мысль, 1977. – Т.2. – 618 с.
4. Сухомлинська О.В. Сучасні цінності у вихованні: проблеми, перспективи //Шлях освіти. – 1996. – №1. – 24 с.
5. Тугарінов В.П. Природа, цивилизация, человек. Л.: Наука, 1978. – 486 с.

6. Тугаринов В.П. *Философия сознания*. - М.: Мысль, 1971. – 356 с.

7. Шрейдер Ю.А. *Утопия или устройство //Глобальные проблемы общечеловеческие ценности*. – М.: Знание, 1992. – 7-8 с.

8. *Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації: монографія* / Гончарук Т. В., Гнаевич Н. В., Гурик М. І., Рудакевич О. М., Томахів В. Я., Чигур Р. Ю., Шумка М. Л.; кер. авт. кол. О. М. Рудакевич. – Тернопіль : ТНЕУ, 2015. – 255 с.